

Porin Marttayhdistys ry
100-vuotisjuhlan historia puhe
juhlalounaalla 22.11.2025
Kirsi Vesterbacka

Hyvät juhluvieraamme, hyvät martat, ystävät...

Tämän päivän tilaisuus on juhluvuotemme päätöspäivä.
Se on ollut lämmin, arvokas hetki — ja samalla hyvin marttamainen.
Ei liikaa pönötystä, mutta sopivasti arvostusta.

Sellainen hetki, jossa katsotaan sekä taaksepäin että toisiimme.

Tänä vuonna Porin Marttayhdistys täytti sata vuotta.
Kun sanon sen ääneen, huomaan ajattelevani, miten valtavan pitkän tien yksi paikallinen yhdistys voi kulkea — ja miten monta ihmistä se voi varrelleen kerätä.
Ei vain riveihin, vaan sydämiin.
Sata vuotta on enemmän kuin yhden ihmisiän mitta.

Mutta samalla se tuntuu kovin marttamaiselta:
tasaisesti kuljettu matka, jonka aikana on tehty, opittu, autettu ja kokoonnuttu
— joskus kiireessä, joskus huumorin kautta,
joskus vähän maanantaifilikselläkin, mutta aina yhdessä.

1. Ennen virallista perustamista (1899–1905)

Marttahenki eli Porissa jo ennen kuin yhdistyksemme virallisesti perustettiin.
Se alkoi elää heti 1899, kun yhdistys oli perustettu Helsingissä.
Viestin ja ohjeet Poriin toi **Mary Furuhjelm**.

Näiden porilaisten marttojen myötä Satakuntaa syntyi pieniä martta-ryhmiä ja kotitalouspiirejä. Siikaisiin, Nakkilaan, Luvialle, Kankaanpähän...

Niissä ei tehty mitään suurta ja teatraalista — vaan opeteltiin sitä, mikä oli arjessa välttämätöntä.

Siellä kasvatettiin porkkanoita, opeteltiin lukemaan, jaettiin neuvoja ja pidettiin yhtä.
Ei suurta julistusta — vaan käytännöllisiä neuvoja, joita jaettiin, koska sitä osaamista tarvittiin.

Kun suurlakko vuonna 1905 pysäytti koko maan, toiminta hiipui ja jäi tauolle.
Silloin kukaan ei vielä tiennyt, että kuluisi parikymmentä vuotta ennen kuin Poriin syntyisi pysyvä marttayhdistys.
Yhdistys, jonka satavuotista matkaa juhlimme tänään.

2. Perustamisvuosi 1925 – kun into oli suurempaa kuin tilat

Vuonna 1925 joukko porilaisia naisia kokoontui ja sanoi: “Nyt me perustamme yhdistyksen.”

Sen nimi ei ollut heti Martat vaan rouvasväen yhdistys, mutta kun arvot ja opetus kävi yhteen, vaihdettiin pian nimeä.

Jos yksi henkilö pitää mainita, se on **Alma Hedenström**.

Alma oli sellainen ihminen, joka ei jäänyt odottamaan, että joku muu aloittaa.

Hän aloitti itse — ja muut lähtivät mukaan.

Silloin elettiin aikaa, jolloin Suomi oli nuori maa, täynnä intoa ja epävarmuutta.

Pori kasvoi, naiset ottivat paikkansa yhteiskunnassa uudella tavalla, ja marttojen toiminnalle oli tarve, jota ei tarvinnut erikseen perustella.

Perustamiskokouksen tunnelmaa kuvaa hyvin se, että heti alussa toimintaan tuli mukaan sekä opettajia, kotiäitejä, ompelijoita että kauppalan naisia — sellainen porukka, joka ei muuten olisi välttämättä samaan pöytään istunut, mutta martoissa istuinpaikka löytyi kaikille.

Heillä ei ollut vakituista tilaa, joten kokoukset pidettiin kodeissa, ravintoloissa, muiden yhdistysten kokoontumispaikoissa.

Huoneiston puute kulki mukana vuosikymmeniä

— mutta niin kulkivat martatkin,

milloin ompelupöydän ääreen,

milloin koulun keittiöön,

milloin seurakunnan tiloihin.

Toiminta oli alusta asti hämmästyttävän vilkasta.

Ensimmäisten vuosien aikana järjestettiin

– arpajaisia,

– myyjäisiä,

– kahvikonsertteja,

– kotitalouskursseja

– ja tehtiin jopa koko illan radio-ohjelma.

Kun lukee vanhoja pöytäkirjoja, huomaa, että kyse oli enemmän liikkeestä kuin harrastuksesta.

Tällainen on marttojen alku.

Ei hiljainen eikä arkinen, vaan hämmästyttävän energinen.

3. 1930-luku – vauhdikkuutta ja valmistautumista

1930-luku oli marttatoiminnan riemua.

Poriin syntyi toimelias, innokas, käsityö- ja ruokaopetusten täyttämä marttaryhmä. Kutomakursseilla pirta paukkui niin, että kaupunginvaltuustokin tuli sitä katsomaan. Leivottiin, neuvottiin, pidettiin juhlia ja opeteltiin kaikkea sitä, mikä teki kodista kodin. Kurseja järjestettiin niin paljon, että pöytäkirjat näyttävät melkein kiireisiltä.

Samalla sota lähestyi.

Ihmiset ehkä aavistivat sen, ehkä eivät — mutta martat valmistautuivat silloinkin tavalla, joka jälkikäteen tuntuu viisaalta:

he harjoittelivat säästämistä, korjaamista, varautumista ja kekseliäisyyttä.

4. 1939–1945 – marttojen hiljainen vahvuus

Kun sota syttyi, marttojen toiminta muuttui hetkessä.

Joulumyyjäiset peruttiin.

Arpajaispalkinnot muutettiin lankakeriksi ja flanellikangaspaloiksi.

Martat lahjoittivat rahaa, materiaaleja ja ennen kaikkea työaikaa.

He lähettivät sata pakettia sotilaille — kahdessa erässä.

Se on vaikuttava määrä mille tahansa yhdistykselle, mutta kun tietää, että marttailloissa kävi siihen aikaan keskimäärin kymmenkunta henkeä, se on häkellyttävää.

Sota ei pysäyttänyt marttoja.

Se muutti heidän työnsä luonteen:

Silloin ei järjestetty kursseja siksi, että haluttiin kehittää taitoja — vaan siksi, että oli pakko selvitä.

Vanhasta uutta, tallukkurssit, pula-ajan ruoat, korvikkeet ja ennen kaikkea neuvonta.

Martat perustivat Poriin palstaviljelyn ja **Marttaneuvolan**, jossa neuvottiin, miten perhe selviää säännöstelystä, puutteesta ja huolesta.

Ja mistä kaikkialta voi löytää korvikkeita.

Ajatelkaa nyt.

Kun me nykyään googlaamme mitä tehdä, kun sokeri on loppu, nämä naiset opettivat, mitä voi tehdä **kun mikään ei ole jäljellä**.

Marttahistoria kirjoitetaan usein pienin kirjaimin — mutta juuri nämä vuodet ovat niitä, jolloin marttojen sydän ja selkäranka näkyvät kirkkaimmin.

5. Sodan jälkeen – palaamista elämään

Sodan jälkeen Pori hengitti syvään.

Sota oli ollut raskas ja saksalaisten lähtö järjestyttävä.

Elämä alkoi uudelleen, välillä haparoiden, mutta toiveikkaasti.

Martat olivat heti mukana.

Kokoontumisia, opetusta, uusia taitoja, ystävyyttä.

Kurssit täyttyivät, retkiä tehtiin, ja yhdistys oli vahvasti esillä kaupungin elämässä.

Jopa marttojen juhlat olivat koko paikkakunnan tapaus.

Kokoontumispaikkana oli pitkään Karjalasta tänne muuttanut talouskoulu, jossa opeteltiin yhdessä kaikkea sitä, mikä oli sodan jälkeisessä Suomessa uutta, ihmeellistä ja tarpeellista.

Yksi tuon ajan valopilkku oli **morsiuskurssit**.

Nuorille naisille opetettiin taloudenpitoa — ja kurssit olivat niin suosittuja, että oven taakse syntyi jonoa.

Heti perään tulivat **sulhaskurssit**.

Siellä opetettiin, että talous ei ole vain yhden puolison vastuulla — ajatus, joka oli silloin lähes vallankumouksellinen.

Talkoohenki oli valtava.

Yyterissä martat järjestivät tarjoilun viidelle tuhannelle ihmiselle.

Kun sen sanoo ääneen, ymmärtää, miksi marttatoiminta koetaan usein hiljaiseksi, mutta valtavan voimakkaaksi.

Samalla ajattelen, että olisiko meistä nykyään siihen.

6. 1950–1970-luku – kasvu ja perinne

Sotien jälkeen marttatoiminta Porissa kasvoi ja monipuolistui.

Perustettiin Satakunnan Marttapiiri ja syntyi uusia yhdistyksiä.

Yhdistykseen perustettiin tytöille oma marttaryhmä; **Marttatytöt** — jotka opettelivat leikin varjolla samoja asioita kuin aikuiset.

Pitojuhlat tulivat ohjelmaan: karjalaiset pidot, ekopidot, pitkän iän pidot.

Aiheita löytyi tuttuudesta ja perinteestä — mutta jokaiseen juhlaan tuotiin myös ajan henkeä.

7. 1970-luvulta tähän päivään – uusi aika, sama sydän

1970-luku toi mukanaan uudenlaisia aiheita:

terveydestä yhteiskunnallisiin kysymyksiin, taloudesta perheeseen, hyvinvoinnista oman elämän hallintaan.

Marttaillat täyttyivät.

Retket, kurssit ja koulutukset jatkuivat.

Jäsenmäärä kasvoi pitkään enimmillään jäseniä oli lähes 200.

Ruoan opetus muuttui havainnointiin — koska saliin ei mahdu sata ihmistä kokkaamaan samaa aikaa.

Mutta martat eivät koskaan valittaneet.

He ratkaisivat.

Se on marttahenki.

Ja niin saavutaan tähän päivään.

Meihin.

Jäseniin, jotka yhdessä osaavat niin paljon,
että välillä luulee marttaillassa istuvansa pienen korkeakoulun kokoontumisessa.

Yhdistykseen, joka on yhä Satakunnassa perustetuista yhdistyksistä vanhin toiminnassa oleva marttayhdistys.

Ja ennen kaikkea siihen ilmapiiriin, joka on ollut sama vuodesta 1925:

Kun on tarve, martat tulevat.

Kun on juhla, martat kokoavat.

Kun on kysymys, martat vastaavat.

Ja kun joku tarvitsee apua, martta ei koskaan jätä yksin.

Jos katsotaan hetki tätä päivää:

Maailma on muuttunut, mutta marttojen perusidea ei.

Tehdään arjesta sujuvaa ja elämästä omannäköistä.

Opettelemme samoja asioita kuin naiset sata vuotta sitten.

Pirta ei pauku, mutta puikot helisevät kässämarttailloissa ja iloinen puheensorina täyttää marttaillat.

Opetuskeittiössäkkin kokkaillaan taas ihan itse.

Emme ehkä tarvitse enää opastusta porkkanoiden kasvattamiseen, mutta Marttaliitto kannustaa meitä tänäkin päivänä — aivan kuten maamme itsenäistymisen aikaan —

Valmistamaan itse ruokamme,
lisäämään kasviksia,
kokoontumaan yhteiseen pöytään,
kehittämään itseämme,
ottamaan selvää yhteiskunnallisista asioista,
säästämään,
valmistautumaan tulevaan ja
kasvattamaan itsestämme ja lapsistamme valveutuneita kansalaisia.

Se on osa samaa jatkumoa.
Sitä, jota olemme rakentaneet sata vuotta.

8. Juhlavuosi 2025 – hetket, jotka jäävät mieleen

Tämä vuosi on tuonut mukanaan useita kauniita hetkiä.

Huhtikuun lopulla kävimme viemässä kukkia entisten puheenjohtajien haudoille.
Se on ollut meille tapa, hiljainen, arvokas ele
— tapa kiittää niitä, jotka rakensivat ennen meitä.

Sen jälkeen Porin kaupunki piti meille vastaanoton kaupungintalolla.
Paikalla oli kaupunginjohtaja Lauri Inna, Marttaliiton pääsihteeri Marianne Heikkilä,
lähiyhdistyksiä ja marttapiirin edustajia.
Se oli lämmin, arvostava hetki. Juhla joka jäi mieleen.

Ja tänään olemme täällä —
tämän juhluvoden viimeisessä suuremmassa yhdessäolossa:
ruokailu, juhla ja historiikki, joka ei ole minkään päätös, vaan yksi luku lisää.

9. Loppusanat

Hyvät ystävät,

Joskus mietin, mitä Alma Hedenström sanoisi, jos näkisi meidät nyt.
Luulen, että hän nyökkäisi ja katsoisi tyytyväisenä ympärilleen — ja sanoisi, että juuri
tällaista hän toivoi.

Sata vuotta on pitkä matka yhdistykselle — mutta se on syntynyt pienistä teoista.
Leivotuista pullista, annetuista neuvoista, yhteisistä illoista, pidetyistä kursseista ja
lukemattomista käsistä, jotka ovat tehneet yhdessä.

Mikään saavutuksistamme
— ei sota-ajan selviytyminen,

ei 5000 voileipäkahvia Yyterissä,
ei myyjäisten tuhannet tuotteet — syntynyt yksin.

Ne syntyivät yhdessä.

Kun katsomme seuraavaa sataa vuotta, voimme sanoa ääneen saman, joka toistuu läpi historian:

Martat eivät katoa.

Martat eivät väsy.

Martat tekevät.

Ja mikä tärkeintä — martat tekevät sen aina sydämellä.

Kiitos teille siitä - jokaiselle.

Haluan päättää tämän historiakatsauksen Toivo Lyyin Martta-Hymnin sanoin keväältä 1939:

Kotilieden vaalimme valkeaa,

Pyhän arjen alttaritulta.

Osanemme on valvoa, uurastaa,

Työsarkana elämän taimimaa,

Sen lempeävaativa multa,

∴ Ja käskynämme on:

Tallettakaa Kodin onni kuin aarre-kulta. ∴

Niin vaalimme liettä myös suurempaa:

Koko Suomen alttaritulta –

Ikikohtalonamme leimuavaa...

Pyhä liekki ei koskaan sammua saa

Sen paadelta siunatulta!

∴ Yhä kirkastukoon, ajan aavain taa,

Sen hehkussa hengen kulta! ∴